

Avrupa
İnsan Hakları
Mahkemesi

50 SORUDA AİHM

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

TUR

50 Soruda AiHM

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

1 Sözleşme ne zaman kabul edilmiştir?

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme, daha yaygın bilinen adıyla, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzaya açılıp 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile ortaya çıkan bazı temel hak ve özgürlükleri somutlaştırırken, yükümlülüklerini yerine getirmeyen ülkeleri mahkûm edebilecek uluslararası bir Mahkeme yaratmıştır.

2 Sözleşme'ye ek protokol ne demektir?

İlk Sözleşme metninin bazı maddelerine değişiklikler getiren ya da buna yeni haklar ekleyen metinlere Sözleşme'ye ek protokol adı verilir.

Sözleşme'ye yeni haklar getiren ek protokoller, sadece bu protokolleri imzalayan ve onaylayan devletlere karşı ileri sürülebilir; imzalandıktan sonra onaylanmayan protokoller devletleri bağlamaya yetmez.

Bugüne kadar, 14 adet ek protokol kabul edilmiştir.

3 Sözleşme tarafından öngörölmüş olan haklar nelerdir?

Sözleşme'yi onaylayan ülkeler -ki aynı zamanda "Sözleşme'ye Taraf Devletler"

olarak da adlandırılırlar-; temel, medeni ve siyasi hakları sadece kendi vatandaşları bakımından değil, aynı zamanda mahkemelerinin yargı yetkisi altında olan her kişi bakımından tanırlar ve güvence altına alırlar.

Sözleşme özellikle yaşam, adil yargılanma, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarını, ifade özgürlüğünü, düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü ve malvarlığına saygı hakkını güvence altına alır.

Sözleşme özellikle işkenceyi, insan onurunu zedeleyen cezaları, kölelik ve zorla çalıştırmayı, keyfi ve yasa dışı tutulmaları, Sözleşme tarafından tanınan hak ve özgürlüklerden istifade etmede ayrımcılığı yasaklar.

4 Sözleşme zaman içinde değişime uğrar mı?

Evet. Sözleşme, özellikle maddelerinin İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yorumlanması sayesinde değişime uğrar. Mahkeme, içtihatlarıyla Sözleşme'yi yaşayan bir araç haline getirir; böylece Mahkeme, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakları genişletip onların Sözleşme kabul edildiğinde öngörölemeyecek olaylara uygulanmasını sağlar.

Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren, ölüm cezasının her durumda kaldırılmasına dair ek 13 numaralı Protokol'de ya da Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe giren ayrımcılığın sonlandırılmasına dair ek 12 numaralı Protokol'de olduğu gibi, Sözleşme, aynı zamanda kendisine protokoller tarafından eklenen yeni haklarla da değişime uğrar.

Bu kitapçık, Mahkeme Halkla İlişkiler Birimi tarafından hazırlanmış olup, AİHM'yi bağlayıcı bir hükmü yoktur. Bu kitapçık ile, Mahkeme'nin işleyişi ile ilgili genel bilgileri aktarmayı amaçlamaktadır. Daha fazla bilgi için, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan, www.echr.coe.int internet sitesinde yer alan bilgilere başvurunuz.

© European Court of Human Rights, 2021

European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg cedex
France

5 Ulusal mahkemeler Sözleşme'yi uygulamak zorunda mıdır?

Sözleşme, ulusal seviyede uygulanabilme özelliğine sahiptir. Sözleşme, öngördüğü haklara saygı duymak zorunda olan Sözleşme'ye Taraf Devletlerin ulusal hukuki mevzuatına aktarılmıştır. Bu yüzden ulusal mahkemeler Sözleşme'yi uygulamak zorundadır. Aksi takdirde, eğer bir birey, haklarının korunmamasından şikâyet ederse, devletler, Mahkeme tarafından mahkûm edilme durumuyla karşılaşabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

6 Mahkemenin oluşumu nasıldır?

Mahkeme, Sözleşme'ye Taraf Devletlerin sayısına eşit sayıda yargıçtan oluşur.

7 Mahkemenin yargıçları nasıl seçilir?

Yargıçlar, her Taraf Devletin sunacağı üç kişilik aday listesinden Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından seçilir. Yargıçlar dokuz yıllık bir süre için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkün değildir.

8 Yargıçlar gerçekten bağımsız mıdır?

Her ne kadar bir devlet adına seçilmiş olsalar da yargıçlar, o devleti temsil etmezler ve mahkemeye kendi adlarına katılırlar. Yargıçlar tamamen bağımsız

olup bağımsızlık ve tarafsızlık ödevleriyle bağdaşmayan hiçbir görev üstlenemezler.

9 Yargıç, adına seçilmiş olduğu ülkeyi ilgilendiren bir davaya katılabilir mi?

"Ulusal yargıçlar" tek yargıç düzeninde görev alamazlar. İstisnai durumlarda, yargıçlar bir komiteye katılma yönünde davet alabilirler. Buna karşılık ulusal yargıçlar, 7 yargıçtan oluşan Daire'de veya 17 yargıçtan oluşan Büyük Daire'de görülen bir davaya her zaman katılırlar.

10 Yazı İşleri Müdürlüğü nedir?

Mahkeme'ye, yargısal görevlerini yerine getirirken, idari ve hukuki konularda destekte bulunan birime Yazı İşleri Müdürlüğü adı verilir. Bu birim hukukçulardan, çevirmenlerden, idari ve teknik personelden oluşur.

11 Mahkeme'nin bütçesi ne kadardır?

Mahkeme'nin giderleri, Avrupa Konseyi tarafından karşılanır. Mahkeme'nin bütçesi, üye ülkelerin nüfuslarının ve gayri safi milli hâsıllarının hesaba katılmasıyla hazırlanan baremlere göre belirlenen katılım paylarıyla finanse edilen Avrupa Konseyi bütçesinin bir bölümünü oluşturur.

Mahkeme'nin bütçesi yargıçların ve memurların maaşları ile işletme masraflarını (bilşim, resmi geziler, mütercim-tercümanlık, yayın, temsil masrafları, hukuki yardım, soruşturma hizmetlerini vs) karşılar.

12 Mahkeme'nin oluşumu bir davadan diğerine değişiklik gösterebilir mi?

Evet, Mahkeme temel olarak dört farklı düzende çalışabilir.

Açıkça kabul edilemez başvurular tek yargıç düzeninde değerlendirilir. 3 yargıçtan oluşan komite oybirliğiyle davayı kabul edilebilir bulup aynı zamanda Mahkeme'nin yerleşik içtihadının konusunu oluşturan bu davanın esasına ilişkin karar verebilir. Bir başvuru, birçok kez hem kabul edilebilirlik, hem de esas hakkında, oy çokluğu ile karar alan ve 7 yargıçtan oluşan bir Daire'ye de yönlendirilebilir.

İstisnai durumlarda, 17 yargıçtan oluşan Büyük Daire, davanın Büyük Daire'ye gönderilme talebinin kabulünde ya da kendi lehine bir Dairenin dosyadan el çekmesi sonrasında önüne gelen davaları inceler.

13 Bölüm ile Daire arasındaki fark nedir?

Bölüm idari bir birimdir ve Daire, Mahkeme'nin Bölüm içindeki yargısal bir düzendir.

Mahkeme, bünyesinde Daireler bulunan beş Bölüm'den oluşur. Her Bölüm bir Başkan, bir Başkan Yardımcısı ve birçok yargıçtan oluşur.

14 Daireler ve Büyük Daire nasıl oluşur?

Bir Daire, davayı üstlenen Bölümün başkanından, aleyhine başvuru yapılan devletin ulusal hâkiminden ve Bölüm başkanı tarafından rotasyona göre seçilen 5 yargıçtan oluşur.

Büyük Daire, Mahkeme Başkanı'ndan, başkan yardımcılarında, Bölüm başkanlarından oluştuğu gibi aynı zamanda ulusal hâkimi ve kura ile seçilen hâkimi de içinde barındırır.

Büyük Daire'ye gönderilme talebi nedeniyle bir dava Büyük Daire'ye gönderildiğinde, itiraz edilen kararı veren Daire yargıçları Büyük Daire'nin oluşumunda yer alamaz.

15 Büyük Daire ne zaman bir davaya bakar?

Büyük Daire iki farklı şekilde bir davaya bakar: Büyük Daire'ye yollanma istemi sonucunda ya da Büyük Daire lehine dosyadan çekilme halinde.

Bir Daire karar verdiğinde, istisnai durumlarda kabul olunmak şartıyla, taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini isteyebilirler. Davanın, yeni bir inceleme için Büyük Daire'nin önüne yollanıp yollanmamasına Büyük Daire bünyesinde oluşan bir kurul karar verir.

Yine istisnai durumlarda olmak üzere, bir Daire'nin dosyadan el çekmesi sonrasında Büyük Daire davaya bakabilir.

Eğer Daire önünde görülmekte olan davada, Sözleşmenin yorumuna ilişkin ciddi bir sorun söz konusu ise ya da Mahkeme tarafından daha önceden verilmiş bir karar ile çelişki riski varsa, Daire, Büyük Daire lehine davadan el çekebilir.

16 Yargıç bir davada bulunmayı reddedebilir mi?

Evet. Hatta bir yargıç, herhangi bir şekilde bir dava hakkında, önceki karar aşamalarında bulunduğu gerekçesiyle dava heyetinde yer almaktan çekinmelidir. Bu duruma davadan çekilme adı verilir. Davadan çekilen yargıcın yeri, yargılama

süresi boyunca, ya başka bir hâkimle ya da çekilenin ulusal bir yargıç olması durumunda *ad hoc* yargıçla doldurulur.

17 Ad hoc yargıç nedir?

Ad hoc yargıç, ilgili hükümet tarafından, ulusal yargıcın dava heyetine katılımının mümkün olmadığı, davadan çekildiği ya da dava heyetine katılmaktan muaf olduğu durumlarda atanan yargıçtır.

18 Mahkemenin yetki alanı nedir?

Mahkeme resen hareket edemez. Mahkeme, bireysel ya da devletlerarası başvurular yoluyla, Sözleşme'nin ihlal edildiğine dair iddiaları incelemeye yetkilidir.

Mahkeme önünde yargılama usulü

19 Mahkeme'ye kimler başvurabilir?

Sözleşme iki tip başvuru arasında ayrım yapar: haklarının ihlal edildiğini öne süren, gerçek ve tüzel kişiler, kişi grupları ya da hükümet dışı örgütler tarafından yapılabilen bireysel başvurular ve bir devletin bir başka devlete karşı yaptığı devletlerarası başvurular.

Mahkeme'nin kuruluşundan beri başvuruların büyük çoğunluğu, Sözleşme'nin ihlal edildiğini iddia eden ve Mahkeme'ye doğrudan başvuran bireyler tarafından yapılmıştır.

20 Başvurular kimlere karşı yapılabilir?

Başvurular, Sözleşme'yi onaylamış olan bir ya da birden çok devletin aleyhine yapılabilir. Sözleşme'yi onaylamamış bir devlete ya da bir bireye karşı yapılan bütün başvurular kabul edilemez bulunur.

21 Mahkemeye nasıl başvurulabilir?

Bir kişi Mahkeme'ye doğrudan başvurabilir, yargılamanın en başında avukatla temsil zorunlu değildir. Mahkeme'ye başvurmak için, gerekli evrakla beraber başvuru formunu gerektiği gibi doldurup göndermek yeterli olacaktır. Fakat bir başvurunun Mahkeme tarafından kaydedilmiş olması, bu başvurunun kabul edilebilirliği ya da esas hakkında bir fikir vermez.

Sözleşme sistemi, bireylere, üye ülkelerin ücre köşesinde bulunsalar veya maddi imkânları yetersiz olsa bile, Mahkeme'ye "kolay" bir erişim imkânı sağlar.

Bu bakış açısıyla, Mahkeme önündeki yargılama ücretsizdir.

22 Bireysel başvuru ile devletlerarası başvuru arasındaki fark nedir?

Mahkeme'ye gelen başvuruların birçoğu gerçek kişilerden gelen bireysel başvurulardan oluşmaktadır. Bir devlet, başka bir Sözleşme'ye Taraf Devlete karşı başvuruda bulunabilir. Buna devletlerarası başvuru denir.

23 Mahkeme önünde bir avukat tarafından temsil edilmek gerekli midir?

Yargılamanın en başında bir avukat tarafından temsil edilmek zorunlu değildir; herkes Mahkeme'ye doğrudan başvurabilir. Fakat başvuru, savunma yapan hükümete görüşlerini sunması için bildirildiğinde, bir avukatın desteği mutlaka gereklidir.

Yargılamanın bu aşamasından itibaren, eğer gerekirse, başvurululara adli yardım sağlanabilir.

24 Mahkeme önünde başvuruluları kim temsil edebilir?

Mahkeme önünde başvuruluları temsil yetkisi olan avukatları belirten herhangi bir liste yoktur. Sözleşme'ye taraf olan ülkelerin birinde avukatlık yetkisini haiz veya davaya bakan Daire'nin Başkanı tarafından bunu yapmasına izin verilen her kişi başvuruluları temsil edebilir.

25 Mahkeme önündeki yargılamanın farklı aşamaları nelerdir?

Mahkeme önüne getirilen davaların değerlendirilmesinde iki ana aşama vardır: kabul edilebilirlik ve esas, ya da başka bir ifadeyle şikâyetlerin incelenmesi aşamaları. Başvuruyu, çeşitli safhalar takip eder.

Tek yargıç düzeni, baştan kabul edilemezliği belli olduğu durumlarda, başvuruyu kabul edilemez ilan eder. Bu kararlara itiraz edilemez.

Komite düzeni, Mahkeme'nin yerleşik içtihadına konu olan bir dava için bir kabul edilebilirlik kararı ya da esas hakkında karar verebilir.

Daire, başvuruyu davalı hükümete görüşlerini sunması için bildirir. Bu görüşler diğer tarafa iletilir ve karşı görüşleri alınır. Mahkeme, değerlendirilen davaların sayısına bakıldığında istisnai kalmakla beraber, davada duruşma olup olmayacağına karar verir. Sonra, Daire, 3 ay içinde kesinleşecek olan kararını verecektir. Bu 3 aylık süre içinde hükümet veya başvuru verilmiş olan kararın, yeni bir değerlendirme için davanın Büyük Daire'nin önüne getirilmesini talep edebilir. Bu talep, Büyük Daire bünyesinde kurulan kurul tarafından kabul edilirse, dava yeniden değerlendirilir ve gerekirse bir duruşma yapılabilir. Büyük Daire'nin kararı kesindir.

26 Kabul edilebilirlik şartları nelerdir?

Başvurular, kabul edilebilir olmaları için bazı şartları yerine getirmek zorundadırlar, aksi takdirde, Mahkeme, şikâyetleri incelemeyen bu başvuruları kabul edilemez bulacaktır. Mahkemeye, tüm iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra başvurabilir. Başka bir ifadeyle, hakkının ihlal edildiğini öne süren kişi, önce, ilgili ülkedeki başvurabileceği en yüksek derecedeki yargı organına kadar davasının görülmesini sağlamalıdır. Böylece, devlete iddia edilen hak ihlalini ulusal düzeyde telafi edebilme imkânı verilmiş olacaktır.

Başvuru, Sözleşme'de güvence altına alınan bir ya da birden çok hakkı ileri sürmelidir. Mahkemeye, bu davaya ilişkin verilmiş olan son karardan itibaren, ki bu genellikle yetkili en yüksek derecedeki ulusal mahkemenin kararıdır, 4 ay içinde başvurulmalıdır. Başvuru, Sözleşme'nin ihlalini şahsen ve doğrudan mağduru olmalıdır ve önemli bir zarara uğramış olmalıdır. Sadece Sözleşme'ye taraf olan bir devlete ya da devletlere karşı başvuru

yapılabilir; başka herhangi bir devlete ya da bir kişiye karşı başvuru yapılamayacağı da açıktır.

27 Hükümet dışı kuruluşlar veya bir devlet yargılamaya katılabilirler mi?

Evet, her ikisi de başvuru yapılabilir. Bunun dışında, bu kurumların üçüncü taraf sıfatıyla Mahkeme Başkanı'nın onayı ile davaya katılmalarına izin verilebilir.

28 Yargılamaya üçüncü taraf sıfatıyla katılma nedir?

Mahkeme Başkanı, başvuru dışında davada taraf olmayan herhangi bir kişiyi ya da davalı devlet dışında Sözleşme'ye taraf olan herhangi bir devleti, davayla ilgili yazılı görüş sunmaya veya duruşmalara katılmaya davet edebilir. Bu duruma üçüncü taraf sıfatıyla davaya katılma denir.

29 Mahkeme, bilirkişi atayıp şahitleri dinleyebilir mi?

Evet. İstisnai durumlarda, Mahkeme, davanın konusu olan olayları açıklığa kavuşturmak için, ilgili ülkelerde soruşturma görevleri yürütebilir. Bu durumda, Mahkeme'nin temsilcileri, olayı aydınlatmak için sözü geçen ülkedeki şahitleri dinleyip, olay yerinde inceleme yapabilirler.

Tutuklu başvuru sahiplerinin sağlık durumlarını kontrol etmek için atanan uzman doktorlarda olduğu gibi, Mahkeme bazen bilirkişiler de atayabilir.

30 Mahkeme kamuya açık duruşma düzenleyebilir mi?

Mahkeme önündeki usul yazılıdır ancak bazı davalar hakkında, Mahkeme duruşma yapmaya karar verebilir.

Duruşmalar Strazburg'da bulunan İnsan Hakları Mahkemesi binasında görülür. Duruşmayı kapalı oturumda yapma kararı duruma göre ilgili Daire Başkanı'na da Büyük Daire Başkanı tarafından alınmadıkça, duruşmalar kamuya açıktır. Basın ve halk, kamuya açık duruşmalara katılabilir: Bu duruşmalara katılmaları için kimlik ya da basın kartlarını girişe göstermeleri yeterli olacaktır.

Bütün duruşmalar filme alınmaktadır ve aynı gün içinde yerel saatle 14.30'dan itibaren Mahkeme'nin internet sitesi üzerinden yayınlanmaktadır.

31 İlk itirazlar nelerdir?

İlk itirazlar, davalı devletin, davanın esasının incelenmesini engelleyeceğini düşündüğü iddialardır.

32 Dostane çözüm nedir?

Dostane çözüm tarafların başvurunun görülmesine son vermek yönündeki anlaşmasıdır. Başvurucu ve ilgili devlet, birbirlerini karşı karşıya getiren uyuşmazlığı sona erdirmek için anlaşabilirler ve bu uzlaşma genellikle başvurucuya bir miktar para ödenmesi tarzında şekillenmektedir. Mahkeme, dostane çözümün gerçekleşme şartlarını inceledikten sonra, eğer insan haklarına saygının başvurunun incelenmesinin devamını gerektirdiğini düşünmezse, davayı kayıttan düşürür.

Mahkeme, tarafları her zaman dostane çözüm bulmaya teşvik eder. Eğer bir uzlaşma bulunamazsa, Mahkeme davayı esastan incelemeye başlar.

33 Mahkeme geçici önlemler alabilir mi?

Bir başvuru yapıldığında Mahkeme, davanın esası hakkındaki kararı verene kadar, ilgili devletten geçici önlemler almasını isteyebilir. Çoğu zaman, Mahkeme devletlerden bir işlemin yapılmasından kaçınılmasını ister. Genel olarak bunlar, ölüm yahut işkence tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ileri süren bir kişinin, kendi ülkesine geri gönderilmemesi yönündeki önlemlerdir.

34 Müzakereler kamuya açık mıdır?

Hayır, Mahkeme'nin müzakereleri her zaman kamuya kapalı olarak yapılmaktadır.

35 Bir devletin Mahkeme'yle işbirliği yapmayı reddetmesi söz konusu olabilir mi?

Bazen devletlerin Mahkeme'yle işbirliği yapmaktan kaçındıkları, hatta Mahkeme'nin bir başvuruyu inceleyebilmesi için gerekli olan belge ve bilgileri paylaşmadıkları durumlar olmuştur.

Bu durumda, Mahkeme bu devletleri Sözleşme'nin 38. Maddesi'ni (davanın incelenmesi için gerekli tüm kolaylıkların sağlanması yükümlülüğü) ihlal ettikleri gerekçesiyle mahkûm edebilir.

36 Mahkeme önündeki yargılama ne kadar sürer?

Mahkeme önündeki yargılamanın ne kadar süreceğini önceden söylemek mümkün değildir. Mahkeme, başvuruları sunulmalarından itibaren üç yıl içinde bitirmek için çaba sarf etmektedir. Ancak bazı başvuruların incelenmesi bu süreden daha fazla bir süre alabilir, bazıları ise daha hızlı sonuçlandırılabilir.

Mahkeme önündeki yargılamanın süresi başvurunun niteliği, onu inceleyecek mahkeme düzeni, tarafların gerekli bilgileri mahkemeye sunmasındaki özeni gibi ya da duruşma olması veya Büyük Daire incelemesine sunulması gibi birçok etkene göre değişecektir.

Mahkeme, özellikle başvuranın can güvenliğini tehdit eden yakın bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığını iddia ettiği durumlarda olduğu gibi bazı başvuruları, acil bulabilir ve öncelikli olarak inceleyebilir.

Mahkeme'nin kabul edilebilirliğe ve esasa ilişkin kararları

37 Kabul edilebilirliğe ilişkin karar ile ve esasa ilişkin karar arasındaki fark nedir?

Kabul edilebilirliğe ilişkin bir karar genel olarak Tek Yargıç, Komite ya da Daire düzeninde verilir. Bu karar başvurunun sadece kabul edilebilirliğine ilişkindir ve esas incelemesini içermez. Esasta bir Daire, hem kabul edilebilirliği ve hem de esası aynı anda inceler ve bu inceleme sonunda alınan kararlara esasa ilişkin karar adı verilir.

38 İhlal kararları devletleri bağlar mı?

İhlal kararları bağlayıcıdır ve mahkûm edilen devlet bu kararları uygulamak zorundadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, kararların uygulanması ve özellikle başvuruculara uğradıkları zararlara karşılık öngörülen tazminatların ödenmesi sürecini izler.

39 Kararları temyize götürmek mümkün müdür?

Kabul edilemezlik kararları, Komiteler ve Büyük Daire tarafından alınan kararlar kesindir ve temyiz yolu yoktur. Ancak taraflar, bir Daire tarafından verilen esasa ilişkin bir kararın, verildikten sonraki 3 aylık süre içerisinde yeni bir inceleme için Büyük Daire önüne yollanmasını isteyebilirler.

Büyük Daire'ye gönderme talebinin uygunluğu yargıçlardan oluşan bir kurulun alacağı kararla belirlenir.

40 Mahkeme kararları nasıl yerine getirilir?

Bir ihlal kararı verildiğinde, Mahkeme dosyayı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine gönderir. Bu kuruluş, ilgili ülkeyle ve kararların yerine getirilmesinden sorumlu bölüm ile birlikte, bu kararın nasıl uygulanacağı ve buna benzer yeni ihlallerin nasıl engelleneceği konusundaki önlemleri belirler. Bu, bazı genel önlemlerin alınması, özellikle yürürlükteki mevzuatın değiştirilmesiyle ve gerekirse bireysel önlemlerin alınmasıyla gerçekleştirilebilir.

41 İhlal kararının sonuçları nelerdir?

Hakkında ihlal kararı alınan devlet, benzer yeni Sözleşme ihlallerin meydana gelmemesini gözetmelidir. Aksi durumda, yeni ihlal kararlarıyla karşılaşabilir. Nitekim bazı durumlarda devletler, hukuki mevzuatlarını Sözleşme'ye uygun hale getirmek amacıyla değiştirmek durumundakırlar.

42 Adil tazmin nedir?

Mahkeme, bir devleti mahkûm ettiğinde başvuranın bir zarara uğradığını saptarsa, genelde bu kişiye adil tazmin verilmesine, yani uğradığı zararın tazmini için bir miktar para ödenmesine karar verebilir. Bakanlar Komitesi, Mahkeme tarafından kararlaştırılan bu miktarın somut olarak, başvurucuya ödenip ödenmediğini denetler.

43 Pilot dava nedir?

Son birkaç yıldır Mahkeme, "sistemik sorunlar" adı verilen, ulusal mevzuatın Sözleşme'yle uyumsuzluğundan kaynaklanan birbirine benzer problemlerin yoğun başvuru akınına neden olmasından ötürü yeni bir usul geliştirdi.

Bu yeni usule göre, birbirine benzer olan başvuruların sadece bir ya da birkaç tanesi değerlendirilmeye alınır, benzer diğer başvuruların incelenmesi ertelenir. Mahkeme, bir pilot davada kararını vererek, ilgili Hükümeti ulusal mevzuatını Sözleşme'ye uyumlu hale getirmeye davet eder ve alınması gereken genel önlemleri belirtir. Bundan sonra benzer diğer davalar incelenir.

44 Ayır görüş nedir?

Yargıçlar, oluşumunda yer aldıkları bir dava hakkında görüşlerini beyan edebilir ve bu görüşler ilgili esas hakkındaki kararın sonuna eklenir. Yargıçlar hangi sebeplerden ötürü çoğunlukla örtüşen bir karar verdiklerini açıklarlar, ki bu durumda uyumlu görüşten söz edilir. Bazen de yargıçlar neden çoğunluğun fikirlerini paylaşmadıklarını açıklarlar, ki buna da ayrık görüş denir.

Mahkeme'nin faaliyetleri

45 Mahkemenin önüne kaç başvuru getirilmiştir?

Mahkeme kendi başarısının mağduru olmuştur: Her sene 50 000 adet yeni başvuru Mahkeme'ye sunulmaktadır. Verdiği bazı kararların düzenli olarak yarattığı yankılar ve Sözleşme'ye taraf olan ülkelerin vatandaşları arasındaki yükselen ünü Mahkeme'ye ulaşan yıllık başvuruların sayısının artmasındaki en büyük etkenler olarak gösterilmektedir.

46 Başvurular çoğunlukla hangi haklara ilişkindir?

Mahkeme, kuruluşundan bu yana verilmiş ihlal kararlarının yarıya yakınında adil yargılanma ve yargılamanın uzunluğu ile ilgili olarak, Sözleşmenin 6. Maddesi'nin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Öte yandan, Mahkeme tarafından saptanan ihlallerin %55'i 6. madde (adil yargılanma hakkı) ve 1 numaralı ek Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyetin korunması)

ihlallerini ilgilendirir. Nihayet, davaların %13'ünde, Mahkeme yaşam hakkının, işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağının ciddi olarak ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Madde 2 ve 3).

47 Geçici önlemler gerçekten etkili midir?

Genelde devletler Mahkeme'nin geçici önlemlerindeki taleplerine uymaktadırlar. Ancak bazen devletlerin bu talepleri yerine getirmediği de görülür. Bu devletler, 34. Madde'deki (bireysel başvurular) yükümlülüklerin yerine getirilmediği gerekçesiyle, Mahkeme tarafından mahkûm edilebilirler.

48 Mahkeme toplumu ilgilendiren konuları ele alır mı?

Elbette, Mahkeme, Sözleşme'nin imzalandığı 1950 tarihinde öngörülmesi mümkün olmayan konular hakkında karar verme durumunda kalmıştır. 50 yıldan daha uzun süredir, Mahkeme topluma ilgili birçok konu hakkında karar vermiştir: Kürtaj, intihara yardım, üst araması, ev içi kölelik, isimsiz olarak doğmuş çocukların neseplerini bilme hakkı, eşcinsellerin evlat edinebilmesi, eğitim ve öğretim kurumlarında İslami başörtüsü takılması, gazetecilik kaynaklarının korunması, Romanlara karşı ayrımcılık ve çevre ile ilgili sorunlar bunlara örnek olarak verilebilir.

Sıkça Sorulan Sorular

Mahkeme'nin geleceđi

49 *14 numaralı Protokol nedir?*

Başvuruları eleme ve değerlendirme mekanizmalarını etkilileştirerek Mahkeme'nin uzun vadede etkinliğini güvence altına almayı hedefleyen 14 numaralı Protokol, en basit davalar için yeni yargılama düzenleri ve yeni bir kabul edilebilirlik kıstası (önemli bir zararın varoluğu) öngörmüştür. Bu protokol yargıçların görev süresini tek dönemle sınırlı 9 yıla çıkarmıştır. 14 numaralı Protokol 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

50 *Reform tasarıları nelerdir?*

14 numaralı Protokol'den bağımsız olarak, Sözleşme tarafından oluşturulan sistemin yenilenmesi gerekli görülmektedir. 2006'nın Kasım ayında, seçkin hukukçulardan oluşan Akil Adamlar Grubu, Bakanlar Komitesine raporunu sunmuştur. Grup, raporunda yeni bir hukuki eleme mekanizmasının kurulmasını ve Mahkeme'nin yapısal işleyişini ilgilendiren bazı unsurlara dair değişikliği içeren ve diğer uluslararası antlaşmalara göre daha kolay değiştirilebilir bir statü hazırlanmasını tavsiye etmiştir.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Yönetme Komitesi günümüzde, bu konu hakkındaki çeşitli önerileri incelemektedir.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

www.echr.coe.int